

Мельничук Н.Ю.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Ковальчук С.С.

студентка,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Melnychuk Nataliia, Kovalchuk Snizhana

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

ДЕПОЗИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ РЕСУРСНОЇ БАЗИ

DEPOSIT ACTIVITY OF BANKING INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF THEIR FUNDING BASE

Актуальність статті зумовлена тим, що депозитна діяльність завжди залишатиметься пріоритетною для будь-якої банківської установи. Запропоновано авторський підхід до трактування економічного поняття «депозитна діяльність»: це діяльність, яка пов'язана із залученням тимчасово вільних грошових коштів населення на умовах платності та строковості для створення власних кредитних ресурсів із метою забезпечення конкурентних переваг банківської установи на фінансовому ринку. Розглянуто теоретичні аспекти формування депозитного портфеля та проаналізовано рейтинг окремих банків України за сумами депозитного портфеля. Досліджено сучасний стан розвитку депозитних операцій на прикладі банківської установи. Обґрунтовано, що на сучасному етапі розвитку економіки виникає потреба в запровадженні інноваційних підходів до вдосконалення депозитної політики банків. Аргументовано напрями вдосконалення депозитної діяльності банку.

Ключові слова: депозит, депозитний портфель, банківська установа, депозитні ресурси, депозитна діяльність.

Актуальность статьи обусловлена тем, что депозитная деятельность всегда остается приоритетной для любой банковской организации. Предложен авторский подход к трактовке экономического понятия «депозитная деятельность»: это деятельность, связанная с привлечением временно свободных денежных средств населения на условиях платности и срочности для создания собственных кредитных ресурсов с целью обеспечения конкурентных преимуществ банковского учреждения на финансовом рынке. Рассмотрены теоретические аспекты формирования депозитного портфеля и проанализирован рейтинг отдельных банков Украины по суммам депозитного портфеля. Исследовано современное состояние развития депозитных операций на примере банковского учреждения. Обосновано, что на современном этапе развития экономики возникает потребность во внедрении инновационных подходов к совершенствованию депозитной политики банков. Аргументированы направления совершенствования депозитной деятельности банка.

Ключевые слова: депозит, депозитный портфель, банковское учреждение, депозитные ресурсы, депозитная деятельность.

Relevance of the topic of the article is due to the fact that deposit activity will always remain a priority for any banking institution. It is substantiated that at the current stage of economic development, the formation of deposit portfolios of banking institutions is of great importance for their effective activity. It is created at the expense of retail deposits and ensures financial strength and stability of banks. General scientific and special methods were accepted as methodological basis of the study. The purpose of the article is to investigate the deposit activity of individual banking institutions and analyze deposit operations. The author's approach in the interpretation of the economic concept of "deposit activity", as an activity related to attracting temporarily free cash on a pay and maturity basis to create its own credit resources in order to ensure the competitive advantage of a banking institution in the financial market, is proposed. Theoretical aspects of the deposit portfolio's formation are considered, and the rating of individual banks of Ukraine by the amount of the deposit portfolio is analyzed. Current state of the development of deposit operations on the example of a banking institution is investigated. Dynamics of deposit operations of this institution and the structure of customer deposits by types of depositors are analyzed. The analysis shows that the amount of deposit resources has a steady tendency to increase. It is substantiated that at the present stage of economic development there is a need to introduce innovative approaches to improving the banks' deposit policy. In order to improve the deposit activity of banking institutions, it is possible to reduce the limits on settlements using funds contained in deposits. In addition, banking institutions should carefully and constantly study the interests of legal entities and individuals, provide depositors with the most convenient forms of deposit service that would minimize their time spent. Further research will focus on identifying factors that influence the formation of a deposit portfolio of a banking institution.

Key words: deposit, deposit portfolio, banking institution, deposit funds, deposit activity.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку формування депозитного портфеля банківських установ має велике значення для їхньої ефективної діяльності. Він створюється за рахунок вкладів населення та забезпечує фінансову стійкість і стабільність банків. Депозити не лише розкривають зміст діяльності банківських установ як посередників у придбанні коштів на ринку кредитних ресурсів, а й дають можливість утримувати та розширювати клієнтську базу банку. Саме тому дослідження депозитної діяльності банківських установ України є необхідним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-практичним засадам депозитної діяльності банківських установ приділяли достатньо велику увагу відомі українські вчені, серед яких: А. Авеносова, Л. Галапуп, В. Матвеев, О. Гайдаржийська, В. Василенко, А. Шелюк та ін. Питанням депозитної діяльності банківських установ приділено значну увагу багатьох учених, але проблему розглянуто частково, що потребує більш глибоких наукових досліджень.

Мета статті полягає у дослідженні депозитної діяльності окремих банківських установ та проведенні аналізу депозитних операцій.

Вклад основного матеріалу. Депозитна діяльність відіграє значну роль не тільки в банківській діяльності, а й стимулює збільшення інвестиційних ресурсів. Депозитна діяльність банків передусім пов'язана із забезпеченням стабільної ресурсної бази. На нашу думку, депозитна діяльність – це діяльність, яка пов'язана із залученням тимчасово вільних грошових коштів населення на умовах платності та строкowości для створення власних кредитних ресурсів із метою забезпечення конкурентних переваг банківської установи на фінансовому ринку.

Ресурси, що формуються в результаті депозитної діяльності банку, виступають джерелом акумульованих

ресурсів у банківській системі [7]. Ресурсами комерційного банку є грошові кошти, що використовуються для проведення кредитних, інвестиційних та інших операцій. У контексті джерел утворення розрізняють власні ресурси (статутний капітал, резервний фонд, резерви на покриття банківських ризиків, нерозподілений прибуток) і залучені ресурси (кошти на депозитних рахунках клієнтів банку, кошти, отримані від продажу боргових зобов'язань банку, позики, отримані від інших комерційних банків, НБУ чи інших кредиторів) [3]. Специфіка функціонування банківської системи характеризується тим, що у структурі банківського капіталу основну частку займають залучені та позичені кошти. Дослідження загальної динамки банківських зобов'язань та їхньої частки у пасивах демонструє відповідність умовам економічного середовища, тобто їх обсяги зростають упродовж періодів стабілізації економіки та скорочуються, відповідно, в умовах кризових явищ [2, с. 61].

Депозитний портфель є важливим складником ресурсної бази банківської установи. Під депозитним портфелем слід розуміти сукупність коштів на депозитних рахунках клієнтів, залучених банком на договірній основі. Формування депозитного портфеля слід розглядати як безперервний циклічний процес, що складається з таких основних етапів, як [4, с. 661]:

- аналіз – дослідження «поведінки» грошових коштів на рахунках клієнтів;
- планування – орієнтація на залучення певних груп клієнтів і види депозитів;
- робота із залучення клієнтів – упровадження нових продуктів, гнучка тарифна політика й індивідуальна робота з клієнтами;
- контроль.

Проаналізуємо рейтинг окремих банків України за сумами депозитного портфеля (рис. 1).

Як видно з рис. 1, лідером рейтингу є «Приват-Банк», розмір депозитного портфеля якого станом на

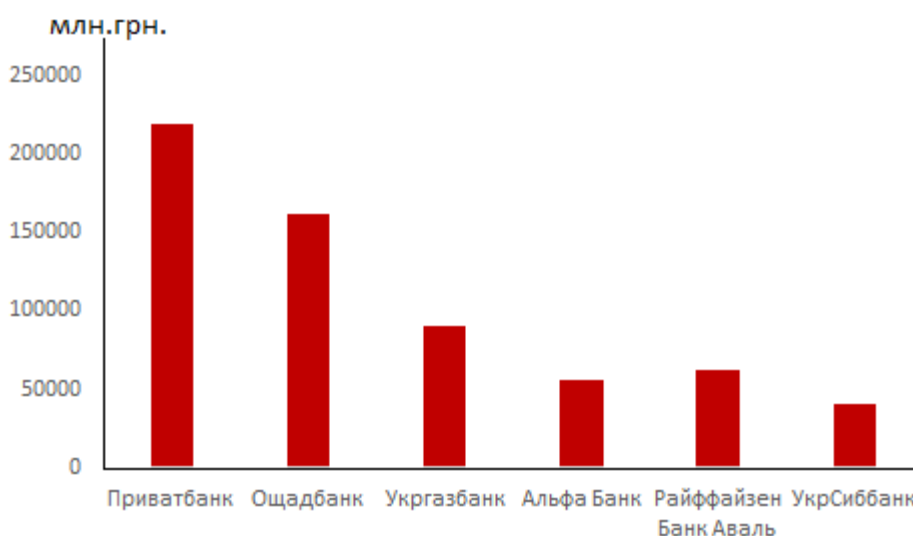

Рис. 1. Рейтинг окремих банків України за сумами депозитного портфеля станом на 11.10.2019

Джерело: побудовано авторами на основі [6]

11.10.2019 становив 218962 млн. грн. Друге місце посідає «Ощадбанк», а третє – «Укргазбанк».

Розглянемо особливості формування депозитного портфеля комерційного банку «Ощадбанк». В умовах війни та макроекономічних потрясінь банк, який не реформувався десятиліттями, постав перед викликом подальшого існування. Ресурсна база АТ «Ощадбанк» навесні 2014 р. щодня втрачала 200–300 млн. грн. Щоб утримати відтоки депозитів і вистояти, необхідні були швидкі антикризові рішення. Щоб рухатися далі, потрібна була стратегія докорінної модернізації [5]. Першим кроком стало рішення голови правління звернутися до Національного банку України з тим, щоб регулятор провів комплексну перевірку реального стану справ в «Ощадбанку». Вона тривала рік. Її результати лягли в основу антикризового пакета заходів.

Другим кроком була зміна комунікації з клієнтами, щоб відновити довіру, розповісти про наявність в «Ощадбанку» законодавчо затвердженої державної гарантії збереження вкладів фізичних осіб незалежно від суми та строку. Третій крок передбачав реструктуризацію зовнішніх зобов'язань «Ощадбанку». І, зрештою, наприкінці 2014 р. – на початку 2015 р. разом із міжнародною аудиторською компанією топ-менеджментом «Ощадбанку» було розроблено Стратегію «Мій банк. Моя країна». Згідно із цією стратегією, відбулася трансформація АТ «Ощадбанк» в два етапи: 2015–2017 рр. – етап «Модернізація», 2018–2020 рр. – етап «Лідерство» (ще триває).

Завдяки такій організації топ-менеджменту в АТ «Ощадбанк» значно зріс депозитний портфель за рахунок залучених коштів (рис. 2).

Як видно з рис. 2, починаючи з 2016 р. обсяг залучених коштів клієнтів становив 110,80 млрд. грн, а обсяг інших залучень – 53,60 млрд. грн. Якщо ж порівнювати з 2017 р., коли обсяг залучених коштів клієнтів становив 152,60 млрд. грн., то можна побачити, що дана цифра виросла на 37,73%, що є чудовим результатом для проробленої роботи. Але при цьому обсяг інших залучень знизився на 13,25% та за 2017 р. становив лише 46,50 млрд. грн. Показники 2018 р. порівняно з двома попередніми роками становили: обсяг залучених коштів – 151,80 млрд. грн, це на 37% більше, ніж за 2016 р., але при цьому на 0,52% менше, ніж за 2017 р. Це можна пояснити нестійкою економічною ситуацією в країні, а також тим, що саме у 2017 р. закінчилася програма модернізації банку і вже починаючи з 2018 р. почала діяти нова програма стратегії лідерства, до якої ще не всі були готові. Що ж стосується обсягу інших залучень, то показник залишився незмінним і становить 46,50 млрд. грн.

Сьогодні банк пропонує фізичним та юридичним особам як строкові депозити, так і депозити на вимогу у національній та іноземній валютах (табл. 1). Також АТ «Ощадбанк» пропонує своїм клієнтам онлайн-депозити через сервіс «Ощад 24/7», які дають можливість отримати 0,25% додатково в національній та іноземній валютах [5].

Як видно з даних табл. 1, обсяг депозитних коштів АТ «Ощадбанк» постійно зростає протягом 2017–2019 рр. Винятком був лише 2018 р., у якому депозити юридичних осіб порівняно з 2017 р. зменшилися на 4886 513 тис. грн. Проаналізувавши динаміку

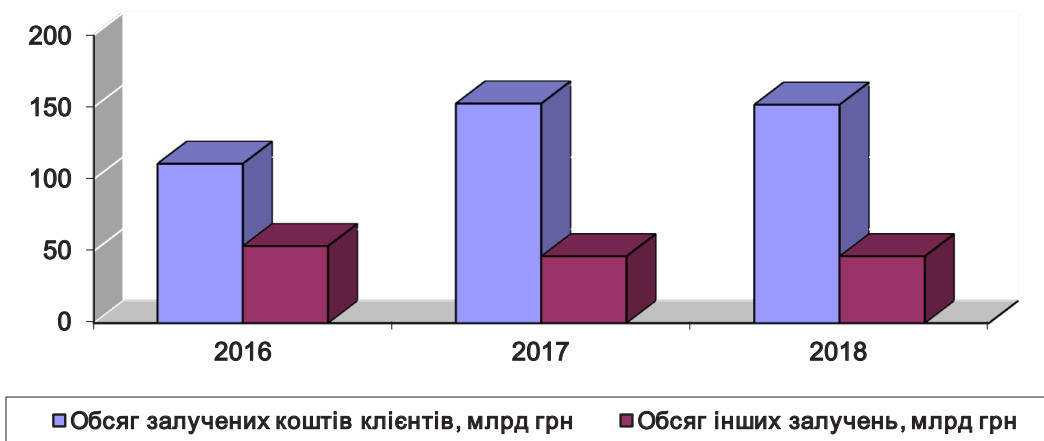

Рис. 2. Динаміка росту депозитного портфеля АТ «Ощадбанк» після модернізації найстарішої банківської системи в Україні, станом на 2016–2018 рр., млрд. грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

Таблиця 1

Динаміка депозитного портфеля АТ «Ощадбанк» протягом 2017–2019 рр., тис. грн

Показники	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення		Темп росту, %	
				2019-2017	2019-2018	2019/2017	2019/2018
Депозити юридичних осіб	46462991	41576478	48992135	2529144	7415657	5,44	17,84
Депозити фізичних осіб	86568072	94820716	100420351	13852279	5599635	16,00	5,91
Загальний обсяг депозитів	133031063	136397194	149412486	16381423	13015292	12,31	9,54

Джерело: побудовано та розраховано авторами на основі [5]

депозитного портфеля банку, можна зробити висновок, що в 2019 р. порівняно з 2017 р. він збільшився на 16 381 423 тис грн, або на 12,31%. Порівняно з 2018 р. він зріс на 13 015 292 тис грн, або на 9,54%. Депозитні ресурси протягом 2017–2019 рр. також зростають за рахунок депозитів юридичних та фізичних осіб. Порівняно з 2017 р. найбільші темпи зростання показали депозити фізичних осіб – 16,00%, а порівняно з 2018 р. – депозити юридичних осіб – 17,84%.

Проаналізуємо структуру депозитів клієнтів АТ «Ощадбанк» за видами вкладників (рис. 3).

Як видно з рис. 3, депозити фізичним особам у депозитному портфелі АТ «Ощадбанк» протягом 2017–2019 рр. займають найбільшу частку депозитного портфеля – від 65% до 70%. Що ж стосується депозитів юридичних осіб, то їхня частка є значно нижчою і протягом аналізованого періоду становила від 30% до 35%.

Результати аналізу засвідчили, що основними цілями управління депозитними ресурсами АТ «Ощадбанк» є: підтримка банком власної ліквідності; задоволення попиту клієнтів на депозитні ресурси; отримання прибутку, достатнього для виплати дивідендів у розмірах, що задовольняють акціонерів, і для розвитку банку. Саме від ефективності управління депозитним портфелем і залежать найважливіші показники діяльності банку, такі як ліквідність та рентабельність, що впливають на стабільну роботу банківської установи та її спроможність проводити активні операції.

Ефективність управління та функціонування банківської установи значною мірою залежить від реалізації завдань його депозитної політики, а саме [1]:

– максимізації прибутку (депозитні операції здійснюються так, щоб сприяти отриманню банківського

прибутку або створювати умови для отримання прибутку в майбутньому);

– забезпечення стійкості ресурсної бази та рівня ліквідності (особлива увага в процесі організації депозитних операцій приділяється строковим депозитам, які найбільше підтримують ліквідність балансу банку);

– мінімізації ризиків (урахування у своїй діяльності можливості реалізації економічних та політичних ризиків);

– гнучкості асортиментної та цільової політики й пристосування окремих параметрів збуту до вимог клієнтів (у процесі організації забезпечується різноманітність суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів).

Завдяки ефективному управлінню та успішній реалізації завдань депозитної політики, що допомагає у формуванні стійкого та стабільного депозитного портфеля, залежить ще й реалізація кредитної функції банківської установи.

Висновки. На основі здійсненого аналізу доведено, що розмір депозитних ресурсів має сталу тенденцію до збільшення. На сучасному етапі розвитку економіки виникає потреба у запровадженні інноваційних підходів до вдосконалення депозитної політики банків. У напрямі вдосконалення депозитної діяльності банківських установ можна скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на депозитах. Також банківські установи повинні ретельно і постійно вивчати інтереси юридичних і фізичних осіб, надавати вкладникам найзручніші форми депозитного обслуговування, які б зводили до мінімуму витрати ними часу. Подальші дослідження будуть спрямовані на виявлення чинників, які впливають на формування депозитного портфеля банківської установи.

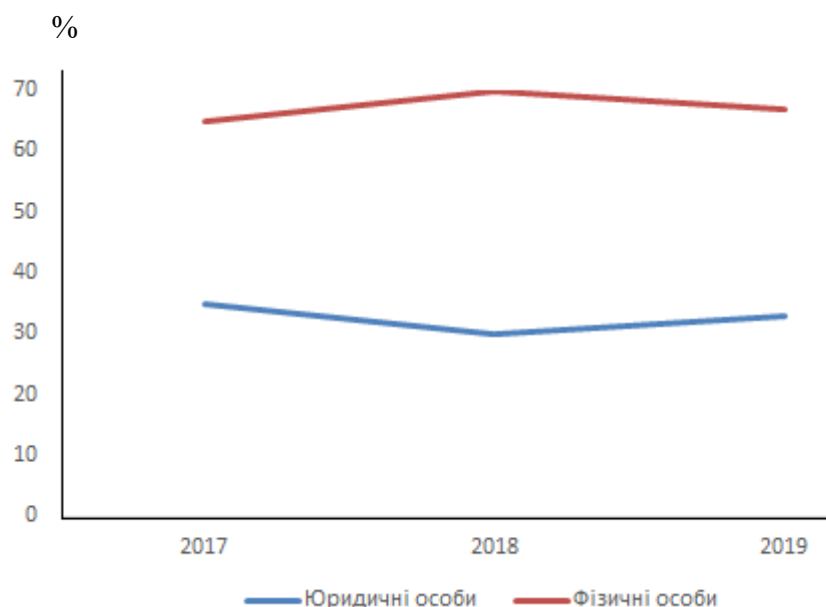

Рис. 3. Структура депозитів клієнтів АТ «Ощадбанк» за видами вкладників за 2017–2019 рр.,%

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

Список літератури:

1. Аванесова Н.Е., Арестова Ю.О. Депозитна політика комерційного банку: теоретико-методологічні засади. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 916–918.
2. Галапуп Л. Депозитна діяльність банківських установ України: сучасні реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 4. С. 58–72.
3. Євдокимова Н.В. Вплив змін у структурі банківських установ. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Хмельницький : ХНУ, 2017. Т. 2. С. 90–92.
4. Матвєєв В.В., Гайдаржийська О.М., Василенко В.В. Дослідження депозитного портфелю як інструменту ресурсної політики банку. *Молодий вчений*. 2018. № 3(55). С. 660–664.
5. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL : <https://www.oschadbank.ua/ua/private/deposit/online-deposit> (дата звернення: 02.03.2020).
6. Офіційні рейтинги банків України. URL : <https://banker.ua/officialrating/> (дата звернення: 03.03.2020).
7. Шелюк А.А. Визначення сутності депозитної діяльності банку на основі декомпозиційного аналізу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 798–802.

References:

1. Avanesova, N.E., Ariestova, Yu.O. (2015). Depozytna polityka komertsiiinoho banku: teoretyko-metodolohichni zasady [Deposit policy of a commercial bank: theoretical and methodological principles]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 8, 916–918. [in Ukrainian]
 2. Halapup, L. (2016). Depozytna diialnist bankivskykh ustanov Ukrainy: suchasni realii ta perspektyvy rozvytku [The deposit banking action of Ukraine: modern realities and prospects for development]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, vol. 4, 58–72. [in Ukrainian]
 3. Yevdokymova, N.V. (2017). Vplyv zmin u strukturi bankivskykh ustanov [The influence of changes in the structure of banking institutions]. *Finansovi aspekty rozvytku ekonomiky Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka: zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh ta studentiv: zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh ta studentiv*. Khmelnytskyi: KhNU, vol. 2, pp. 90–92. [in Ukrainian]
 4. Matvieiev, V.V., Haidarzhyska, O.M., Vasylenko, V.V. (2018). Doslidzhennia depozytnoho portfeliu yak instrumentu resursnoi polityky banku [Formation of deposit portfolio by commercial banks of Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, vol. 3(55), pp. 660–664. [in Ukrainian]
 5. Ofitsiynyi sait AT «Oshchadbank» [Official site of Oschadbank JSC]. Available at: <https://www.oschadbank.ua/ua/private/deposit/online-deposit>. (accessed 02 March 2013).
 6. Ofitsiyni reitynhy bankiv Ukrainy [Official ratings of Ukrainian banks]. Available at: <https://banker.ua/officialrating> (accessed 03 March 2013).
 7. Sheliuk A.A. (2015). Vyznachennia sutnosti depozytnoi diialnosti banku na osnovi dekompozytsiinoho analizu [Determination of essence of bank deposit activity on the basis of decomposition analysis]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 7, pp. 798–802. [in Ukrainian]
-